

25. szám.

ISKOLAI LAP,

protestans növelészeti közlöny.

Szeged, 1861. november 10.

Felelős szerkesztő:
Szeberényi Lajos.

(Lakása: Élésház utca, 55-dik szám.)

Főmunkatárs: **Vince Sándor.**

Megjelen:

Minden hónap 10., 20. és 30-dikán.

Előfizetési díja:

Egész évre 2 forint, félévre 1 for.

Mi üdvös befolyást gyakorolhat a tanító a növelésre az iskolán kívül?

(Dicséretet nyert pályamunka.)

(Vége.)

4. Nem kevésbé fontos s áldásos következésü a munkatér, melyet a felnöttek, a nép oktatása, értelmi fejlesztése, művelése által elfoglal s elfoglalni hivatva van, iskolán kívül a tanító.

A nép bizonyos tekintetben mindig gyermek, mindig kiskorú, ki esze, értelme vezetőit, képzőit, cselekvényei irányadóját soha sem nélkülözheti. E nagy, e fontos szerepre, ki volna más hivatva inkább, mint általában a tanító. Ő, mint a nép művelődés fénylő központja, állásánál fogva hivatva van a népértelmiség emelésére, minden kigondolható eszközökkel hatni, munkálni. Ő az újabb időben — nálunk is — már több helyeken életbeléptetett olvasó-egyesületek nemcsak egyik részvényes s munkás tagja kell hogy legyen: hanem a menyiben ezek még a nép mondhatlan szellemi hátrányára a falu s helységben, a gyülekezetben nem léteznének, azok életbe léptetésén, népkönyvtárak fölállításán minden erővel buzgókodni, hivatásából folyó parancsoló kötelessége.

Általános a panasz, népünk műveletlensége, a tudomány, az irodalom termékei iránt tanusított közönye, érdekeletlenségét illetőleg. Tény az, hogy népünk közt eddigelé könyv s az időszakai sajtó termékei, általában a szellemi nem nagy lehetnek, nem nagy pártolásnak örvend. Ezért nemzetünk iránt e tekintetben nem igen kedvező a művelt külföld véleménye; korunk műveletlenség hazájának képzelteik. Azonban, hála

nemzetünk geniuszának! hogy e kedvezőtlen elővélelem ma már mindinkább a képzelődés tartalomtalan fogalmára szállítatik le. Szellemi, anyagi, nemzeti életünk sötét borús éve után, várva várt virradáson már jóval túl, a munkálkodásra rendelt nappal legmozgalmasabb szakában élénk sürgés-forgás közt láthatni nemzetünk, e nem annyira önbünei miatt, mint végzetszerűleg sok szenvedések által fölszentelt nép fiait, leányait, egyeseit mint testületeit. Eszüinket, karunkat, fegyverünket, a keleti barbárság, az ozman erő vad áradatának föltartóztatása, elvégre — szellemi s anyagi hátramaradásunk fölszámíthatlan árán eszközlött győzedelmes elhárítása — századokig vevé igénybe. Mig a magyar vért ontá: nyugoti Európa népeinek, a tudományok olajfája árnyékában, elme s ész kincseiben s mindenben, mit művelt ész és szív nagyot, szépet, hasznost, teremthet — túlszárnyalniok sikerült. És mig Európa népeinek nemzetünk vére árán szerzett műveltsége csak szerencse: nemzetünknek hátramaradása, az igazságos történelem ítélőszéke előtt érdem vagy legalább fényes igazolás. De épen e lelkesítő tudat indítsa bennünket mindent megtenni arra, hogy nemzetünk a minden szép, jó, a tudomány, művészet kincsei iránt fogékony, gyulékony s nagyra menendő keleti faj, mi hamarabb elfoglalhassa Európa művelt nemzetei sorában, diszes s teljesen jogosult helyét s állását.

Kikhez fordulna pedig e részben is méltóbb joggal, mint a néptanítókhöz, a nemzet, a nép legközvetlenebb szellemi vezéreihez? Föl tehát hazánk lelkes tanítói, munkára, a közértelmiség, a polgárisultság üdvhozó munkájának, önmegtartóztatás teljes teljesítésére. Egy lelkes, egy még nem volt, de a legdicsebb életre képes s jogosult nemzet szeméi függesztvék reátok, legszebb, legédesebb reményei föltételezvék a ti végetlenül messzeható befolyástok, tevékenységtök a közművelődés e nemzet - fontosságú terén tanúsítandó nemes buzgalmaktól.

„Hass, alkoss, gyarapíts, a haza fényre derül:“ a költő e szavainak megvalósítása kitől várható, ki által eszközölhető inkább mint a néptanítótól és néptanító által? Nincs senkinek annyi s oly szerencsés alkalmá a nép szive s lelkéhez legközelebb férközni, mint neki; neki, ki ha nemes hivatását fölfogta s annak kívánalma szerint szive lelke egész odaadásával, teljes képzettségével ügyekszik és képes eljárni, a nép szellemi élete fölött csodahatalmat lehet gyakorolni. Ő, ha szívvvel lélekkel fölkennt bajnoka állásának, a népértelmem és érzelem, a népkedély hullámozó tengerét, mint a vizeknek folyását, szabadon hajtja ide s tova. A milyen ő, olyan lesz

e nép, mely fölött szellemi hatalommal uralkodik, vigyáz és munkálkodik. — Bizony nagy és dicső megbizatus a gondviseléstől, a nép szellemszülői főnöketét birni. Nem üres és légből kapott beszédek ezek, melyeknek valóság nem felelne s nem felelhet meg. Mutathatnék itt egy közel fekvő helység valóban irigylendő helyzetére, hol a lelkész (a tanító és lelkész e tekintetbeni üdvös hatása fogalmam szerint összeesik), hivei előtt a szépirodalmi közlönyök, népszerű könyvek megrendelése, s ünnep- és vasárnapokon olvasása, olvastatása által a szellemi megszentelés világító fáklyáját meggyújtván s előlobogtatván, azokat a szellemi erkölcsi s anyagi jóllétét irigylendő magas fokára emelte. A mi itt kivihető volt, kivihető egyébbütt is. A mint hogy honunk különféle vidékeiről naponkint több és örvedetesebb jeleneteit s dicsőbb vivmányait hallhatjuk, olvashatjuk a közértelmesedés ez úton eszközlött haladásának lélekemelő fejlődésének.

Csak akarni kell hát lelkes tanítótársak! Az emberi akarat, különösen a ti akarat-erőtök óriás hatalma előtt elenyésznek a természet — az emberi előítélet s elfogultság szülte akadályok — munka és fáradság áldásthozó gyümölcsözéssel térül meg és jutalmaztatik.

És most nyájas olvasó, nemes tisztársak, félbehagyom, nem füzöm tovább gondolatim láncolatát, ama hatásos befolyásra nézve, melyet a néptanító az iskolán kívül a növelés érdekében, akár közvetlenül, akár közvetve gyakorolhat. Csak töredékesen szólottam, mert e szerény lapok korlátolt tere, s egyszersmind túlhatalmazott foglalkozásaim alig engedének máskint szólanom. De meg hitem: mikint sokszor egyszerű beszélgetés jobban világosít föl eszméket és keleszt ujakat, mint netán tudományos könyvek. Céлом volt, ha szinte érzem, hogy én el nem is értem e néhány töredékes vonásban is úgy állítani össze a néptanító képét, hogy az a közhasznóság fénylő keretében tűnjék föl. Egy képet akartam a föladatúl kitüzött tétel szerint állítani tanítók és világ elé, melynek homályosan ecsetelhetett vonásait kiszinezni, tündöklőbbé, ragyogóbbá tenni, a nemes tanítói kar egyetemi s egyes tagjai legközvetlenebb kötelmének tartom.

Adja Isten, hogy egy ily kép minél többek életében nyerjen áldásos megvalósulást!! Adja Isten, hogy az ekkint életet kölcsönzött képek minélinkábbi látása, szemlélése, költson minél nagyobb tiszteletet jutalmazó készséget a népben, az oly fontos tanítói állás iránt.

Még csak egy szót, nemes tanítói kar! a sok el nem mondhatott közül még csak egyet. Ti vagytok e földnek sava,

ha a só megízetlenül, mivel sózatik? Ti vagytok e világ világossága. Úgy fényltek a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jócselekedeteiket, és dicsőítsék a ti mennyei atyátokat. Bizonyosan legegyszerűbben minket elkötelező nagy és szem elől soha sem téveszthető szavai a legnagyobb tanítónak, a tanítás égi mesterének.

Ki azért a tanítás, a népnövelés nehéz, de dicső pályáján célt, győzelmet s diadalt akar: küzdő zászlójáról ama szimbolikus szavaknak hiányozni nem lehet, nem szabad.

Vincze Sándor.

Tervezet

a magyarhoni ágostai hitv. evangélikus népiskolák szervezetére.

(Folytatás.)

A négy tanítóval ellátott négyosztályú népiskola tanmenüje.

A) Első osztály.

1) Vallás.

A vallásbani tanítás alapját a bibliai történetek teszik. Elbeszélendők a világ teremtése, paradicsom, első bűn, Kain és Ábel, vízözön, Ábrahám, József, Mózes, Dávid, Krisztus születése, a kelet bölcsői, a 12 éves Jézus, a naini ifju, 5000 ember táplálása, az Úrvacsora, keresztrei feszítés, föltámadás, mennybe menetel.

A történetek igen röviden elbeszélendők.

Megtanulandók azonkívül gyermeki imák, a Miatyánk, néhány reggeli, esteli s ünnepi ének néhány versei, valamint néhány szívképző mondás is.

2) Észfejtő szemléleti oktatás.

Ezen oktatás előkészíti a gyermeket a tulajdonképeni tanításra, figyelme ébresztetik, beszélő ereje fejlesztetik — Fölhasználendók körülbelül a következő tárgyak: család, lak, házkörnyék, háziállat, élelem, ruha; iskola, tanító, tanítvány, az emberek foglalkozása, falu, város, síkság, halom, erdő, szőlő, patak, moesár, gabona, vas, réz, ezüst, ég, időjárás, ünnepnapok. — E mellett elbeszélendők rövid történetecskék (mesék).

3) Irás, olvasás.

E tárgy is, mint a többi, előkészítő. Az írás tanításnál különösen begyakorlandó a test, kéz és pala-vessző tartása. Sok időt foglal el a vízirányos, függőleges s lejtős vonalak begyakorlása, s még többet a hab- és ívvonás.

E gyakorlatok addig folytatandók, míg a gyermek a kis bötűket és az azokból alkotott egytagu szavakat önállóan — tehát nem a tábláról vagy példányokról lepingálni, — de leírni tudja. Az első gyakorlatnál is már az ütenymód használendő.

4) Számvetés.

Azon cél, hogy a gyermek azon számokkal, melyek 1—10 foglalják, mind a négy számvetési műveletet biztosan végezze, okvetlenül elérendő.

5) Ének.

A legegyszerűbb reggeli és estveli, egy karácsonyi, böjti s husvétii ének zengelme, hangjegyek nélkül gyakoroltassék be. —

B) Második osztály.

1) Vallás.

A bibliai történetek elbeszélésénél az első osztályban előadottakat bővebben kell tárgyalni, s a bennök foglalt tanítást szentírásbeli helyekkel támogatni. Az első három négy hónapban elbeszélés után tanuljanak a tanulók, később azután okvetlenül könyv használendő.

Az első osztályban megtanult történeteken kívül tárgyalandók: Babel tornya, Sodoma és Gomorha, Jakob és Ésau, Saul, Salamon, Éliás, Nábóth, Jób, Dániel, Jézus Egyiptombai menekülése, a 12 éves Jézus, Jézus kereszteltetése, a kaper-naumi százados, a magvető, hét kenyérrel csodatétel, Jézus a tengeren jár, a Samarita, a tékozló ifju, a gazdag és Lázár, Krisztus urunk Jeruzsálembe megy, a Szentlélek megszállja az apostolokat.

Azonkívül Luther kátéja, annak magyarázata nélkül és tiz jeles ének betanulandó.

2) Észfejtő szemléleti oktatás.

Miután az első osztályban egyes tárgyak általánosságukban tárgyalattak, a második osztály feladata, hogy már részletekbe is bocsátkozzék. Különösen tekintetbe veendő a természet három országa, nevezetesen az első félévben ló, szamár, kutya, róka, farkas, nyúl, marha, juh, szárnyasegér, majem, elefánt, cet, tyúk, lúd, kacsa, gólya, varjú, bagoly, darú, csalogány, stiglic, csiga. A második félévben pedig: viola, tulipán, pipacs, borsó, kender, repce, bodza, hárs, bükk, tölgy, fűz stb. riskása, bors, szegfű, kávé, cukornád stb. só, timsó, salétrom, homok, agyag, gipsz, tüzkő, palakő, réz, vas, ón, cin, ezüst, arany, gyanta, kőszén, gránát stb.

3) Irás, olvasás.

Bármilyenféle tanmod szerint történjék az oktatás, a tanfolyam lefolyta után okvetlenül tudjon a tanuló nyomtatottat vagy irottat tisztán s hibátlanul olvasni, s egyszerű diktált vagy önmaga készítette mondatokat hiba nélkül leírni. — A könyvböli s példány utáni irás csupán csak magán foglalkozásnál alkalmazandó. Ha az irás az olvasástól elkülönítve taníttatnék, a kiszabott idő $\frac{7}{12}$ írásra, s $\frac{5}{12}$ olvasásra fordítandó.

4) Számvetés.

Az első félévben a négy algorithmus 10—100-ig, a második félévben pedig 1000-ig gyakoroltassék be. A főbeli számvetés mindig megelőzi az írásbelit.

5) Ének.

Tíz egyházi ének zengelme és szövege is tanúttassék meg.

C) Harmadik osztály.

1) Vallás.

A tekintélyi hithez világos belátás és észszerű meggyőződés járuljon, az első félévben a tízparancsolatot, a másodikban pedig az apostoli hitvallást Luther magyarázatával be kell végezni. Azonkívül hetenkint egy órában a pericopák olvasandók s magyarázandók.

2) Nyelv.

Az anyanyelvbeni tanítás célja, a tanulót oda vezetni, hogy képes legyen gondolatait előszóval s írásilag kifejezni.

Az anyanyelvbeni tanítás alapja az olvasókönyv, melynek egyes szakaszaiban szemléletileg tanulja meg a tanuló a nyelv szabályait, sajátosságait. Az olvasókönyv különben még azon ismereteket is közli, melyeknek rendes tanítására egyébképen érkezés nem volna.

Az egy hétre kiszabott 8 órából a nyelvtani szabályok szabatosabb megismertetésére négy, helyes- és szépírásra három, logikai olvasásra pedig egy fordítandó.

Az év folyama alatt bevégezendő az egyszerű, s az egyszerű bővített mondat, a szükséges iránybeli dolgozatokkal s mindazon grammatikai ismeretek közlésével, melyek a nyelv szerkezetének helyes felfogását elősegítik.

3) Számvetés.

Az első félévben 1000-en alúli s felüli számokkal négy műtétel, a másodikban pedig az egyszerű s a közönséges életben előforduló törtekkel számvetés gyakoroltassék.

4) Ének.

Tizenöt egyházi ének zengelme és néhány világi népdallam taníttassék.

5) Természetrajz.

E tanulmánynak célja a természet három országával megismertetés. Az első félévben a tanuló az állatországgal, a másodikban pedig a növény- s ásványországgal ismertetik meg. —

6) Földrajz.

Az első félévben Magyarország, a másodikban pedig az általános földrajz bevégezendő, a legszükségesebb oro- és hydrographiai tanulmánynyal (hegy s vizekről tan).

(Vége következik.)

TÁRCA.

Belföldi tanügyi szemle.

— Nyiregyházáról írják a „Sürgöny“nek, hogy e város képviselői gyűlése okt. 24. föloszlattatásának lehetőségét szeme előtt tartván, kellő időben iparkodott biztosítani e város népe számára a valódi szabadság alapkövét, a népnövelést, s e végből az ág. evangélikusok számára 100,000, a r. kath. számára 22,000, a gör. kath. részére 12,000, a ref. egyháznak 10,000 és az izraeliták számára 3000 frtnyi alapítványt tett oly értelemben, hogy e tőkék kamatai kizárólagosan csak is a népnövelésre, a tanodák gyarapítására fordíttassanak; csupán az ág. evangélikusok köteleztetnek egy magosabb iskola létesítésére. — A képviselők azon meggyőződéssel térhetnek magányaikba, hogy áldásteli emléket hagytak az utókor számára, s hogy a haza jövőjének megalapítására nem csak nemesen, de eszélyesen is közreműködtek.

Szives figyelmeztetés.

Tudomásomra jutván, hogy a „Gyámintézeti évkönyv“ némely barátjai és pártfogói nem tudják, vajjon külön előfizetési ivenek fognak-e szétküldetni, kötelességemnek tartom tudatni, hogy ennek szükségét nem látom. Sziveskedjenek tehát csak előfizetőket gyűjteni s azok neveit hozzám minél előbb küldeni, hogy a nyomdában a példányok számáról ahhoz képest intézkedhessem.

Szeged, 1861. november elején.

Szeberényi Lajos.

Üzenetek.

— *F. A. Agárd.* — Szives köszönet. A kérdezősködés eddig eredményre nem vezetett. De még van hozzá remény.

— *Cs. K. Dengeleg.* — Irtunk.

Nyomatott Szegeden Burger Zsigmondnál.